

Onderzoeksrapport

Nevenactiviteiten op het platteland door niet-agrariërs

Anouk Groenendijk

Sander Jansma

Rens Meinen

Mike de Rooy

Alex Veldkamp

2 november 2009

Onderzoeksrapport

Nevenactiviteiten op het platteland door niet-agrariërs

Anouk Groenendijk

Sander Jansma

Rens Meinen

Mike de Rooy

Alex Veldkamp

Vastgoed & Makelaardij

Hanzehogeschool Groningen,
Instituut voor Bedrijfskunde

Klas VMV3P & VMV3R

Blok 3.2 Onderzoek

Groep 6A

Begeleider: Olga Buiten

Opdrachtgever: Marianna
Markantoni, Faculteit Ruimtelijke
Wetenschappen, Rijksuniversiteit
Groningen

Groningen, 2 november 2009

Voorwoord

Voor u ligt een onderzoeksrapport over het thema 'Nevenactiviteiten op het platteland door niet-agrariërs'. Dit rapport geeft een totaalbeeld over het onderzoek. Dit alles hebben we geprobeerd zo goed mogelijk te beschrijven aan de hand van ons studiemateriaal en de ervaringen die we tijdens het onderzoek hebben opgedaan. We willen onze opdrachtgever, Marianna Markantoni, en onze coach, Olga Buiten, bedanken voor de hulp bij het opzetten en uitvoeren van het onderzoek.

Veel leesplezier!

Anouk Groenendijk
Sander Jansma
Rens Meinen
Mike de Rooy
Alex Veldkamp

Dit onderzoeksrapport maakt onderdeel uit van een onderzoek naar nevenactiviteiten van niet-agrariërs op het platteland van Nederland. De reden van het onderzoek is het achterhalen van de motivatie van niet-agrariërs voor het starten van een nevenactiviteit op het platteland. Tevens wordt onderzocht wat de gevolgen zijn op het platteland op gebied van het plattelandsbeleid. Onder platteland worden de gebieden buiten de blauwe gemeenteborden in de gemeente bedoeld.

De populatie binnen dit onderzoek zijn alle niet-agrariërs met nevenactiviteiten op het platteland in de gemeenten: Borger-Odoorn, Emmen, Pekela en Vlagtwedde. Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van een clustersteekproef. Alle niet-agrariërs met nevenactiviteiten die buiten de bebouwde kom wonen in de betreffende gemeenten zijn voor zover mogelijk in het onderzoek betrokken.

De resultaten van dit onderzoek zijn verkregen door kwantitatief onderzoek door middel van face to face enquêtes met niet-agrariërs en kwalitatief onderzoek door interviews met medewerkers van de afdeling Ruimtelijke Ordening bij iedere gemeente.

Binnen dit onderzoek heeft zowel de opdrachtgever als de onderzoekers een doel. De doelen van de opdrachtgever, Marianna Markantoni zijn:

1. Achterhalen wat de motivatie is van een niet-agrariër op het platteland om een nevenactiviteit te starten en wat de toekomstperspectieven voor de plattelandsontwikkeling zijn.
2. Wat is de impact van nevenactiviteiten op het platteland, is er een beleid en zijn er plattelandsontwikkeling implicaties.

Het doel van de onderzoekers is het achterhalen van de onderzoeksdoelen die de opdrachtgever heeft opgesteld.

De vraagstelling die het team probeert te beantwoorden is:

Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van de niet-agrariër om nevenactiviteiten te starten op het platteland en wat zijn de gevolgen voor de plattelandsontwikkeling?

Voor deze vraagstelling is gekozen omdat deze het volledigst antwoord geeft op de onderzoeksdoelen van de opdrachtgever. Uit het onderzoek is gebleken dat de voornaamste motivatie om een nevenactiviteit te starten hobby/interesse is, andere veelvoorkomende motivaties zijn extra inkomen, bezigheid, omdat het als uitdaging gezien wordt en om eigen baas te zijn. 38% van de respondenten in het onderzoek is van plan om deze in de toekomst uit te breiden. De belangrijkste reden die hiervoor genoemd wordt is goede marktvooruitzichten. 40 % van de respondenten wil de nevenactiviteit op dezelfde schaal voortzetten. De belangrijkste reden die hiervoor genoemd wordt is omdat de nevenactiviteit een hobby is.

De nevenactiviteiten veraangenamen het leven op het platteland. De aanwezigheid van nevenactiviteiten zorgt voor extra voorzieningen binnen de gemeente. Dit is iets waar de gemeente ook zeer positief tegenaan kijkt en waar ze inwoners ruimte voor willen geven. Toch zullen nevenactiviteiten het plattelandsbeleid nauwelijks beïnvloeden aangezien gemeenten het meer zien als een verrijking dan een noodzakelijke activiteit binnen de gemeente.

De niet-agrariërs gaven aan dat er door de overheid stimuleringsbeleid voor nevenactiviteiten ontwikkeld moet worden. De gemeenten moeten duidelijk naar haar burgers communiceren dat zij de burgers willen helpen bij het opstarten en eventueel uitbreiden van nevenactiviteiten. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door informatie op de websites van de gemeenten te plaatsen, het organiseren van informatieavonden of door de bij de gemeente bekende nevenactiviteiten aan te schrijven om op zo'n manier contact te leggen met de mensen.

	<i>Pag. Nr.</i>
1. Inleiding	6
1.1 <i>Waarom dit onderzoek?</i>	6
1.2 <i>Situatieschets</i>	6
2. Inhoudelijke oriëntatie	8
2.1 <i>Onderzoek ondernemerschap</i>	8
2.2 <i>Probleem/vraagomschrijving</i>	10
2.3 <i>Begripsafbakening</i>	11
2.4 <i>Verwachtingen en hypothesen</i>	11
3. Onderzoeksmethode	13
3.1 <i>Populatie</i>	13
3.2 <i>Clustersteekproef</i>	13
3.3 <i>Geselecteerde gemeenten</i>	13
3.4 <i>Vraagtype</i>	14
3.5 <i>Respons</i>	14
3.6 <i>Onderzoeksontwerp</i>	14
3.7 <i>Uitvoeringsprocedure</i>	15
4. Onderzoeksresultaten	16
5. Conclusies, aanbevelingen en evaluatie	18
5.1 <i>Beantwoording deelvragen</i>	18
5.2 <i>Beantwoording hoofdvraag</i>	28
5.3 <i>Aanbevelingen</i>	29
6. Literatuurlijst	30
<i>Bijlagen</i>	
1. <i>Volledige enquête + antwoorden op de vragen in frequentietabellen</i>	
2. <i>Flyer</i>	

1. Inleiding

1.1 Waarom dit onderzoek?

Dit onderzoeksrapport maakt onderdeel uit van een onderzoek naar nevenactiviteiten van niet-agrariërs op het platteland van Nederland. Het is een onderzoek van Marianna Markantoni en een samenwerkingsverband tussen de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool Groningen. Onderzoeksgroep 6A, de auteurs van dit onderzoeksrapport, is één van de drie groepen onderzoekers van de Hanzehogeschool. De onderzoeksgroepen zullen onder andere de gegevens aanleveren aan de onderzoeker, Marianna Markantoni. Het belang voor Marianna Markantoni is, om na het onderzoek een advies te kunnen geven op het gebied van nevenactiviteiten aan de gemeenten. Daarnaast hebben de onderzoekers ook hun eigen doelen, zoals ervaren hoe het is om een onderzoek op te zetten, uit te voeren en de bijbehorende rapportage te maken. Dit alles ter voorbereiding op een individueel afstudeeronderzoek voor de studenten van de Hanzehogeschool. De aanleiding van dit onderzoek is het achterhalen van de motiefactoren wat niet-agrariërs beweegt om een nevenactiviteit te starten. Tevens wordt onderzocht wat de gevolgen zijn op het platteland op grond van het plattelandsbeleid.

1.2 Situatieschets

Het onderzoek heeft als onderwerp de nevenactiviteiten van niet-agrariërs op het platteland van Nederland. Omdat de gebruikte termen ruimte overlaten voor eigen interpretatie, wordt het geheel ontleed en afgebakend zodat er geen twijfels ontstaan over de definitie van het onderzoeksonderwerp. Nevenactiviteiten zijn economische activiteiten die extra inkomsten genereren naast het hoofdkomen van een huishouden. Enkele activiteiten die een nevenactiviteit kunnen zijn; een dierenpension, een groentestalletje en een kapsalon aan huis. Niet-agrariërs zijn huishoudens op het platteland die zich niet bezighouden met landbouw of tuinbouw. Onder het platteland wordt alles buiten de bebouwde kom (buiten de blauwe borden) verstaan, maar gehuchten en buurtschappen (witte borden) vallen binnen het onderzoeksonderwerp.¹

Globalisering en verstedelijking

Door de globalisering en de daarbij behorende trek van mensen van het platteland naar de steden, wordt het platteland gebied beïnvloed. Dat heeft gevolgen voor de leefbaarheid, maar biedt ook kansen voor de bewoners van het platteland om zelf activiteiten op te starten die voor extra inkomsten kunnen zorgen naast hun hoofdkomsten.² Doordat er minder mensen in de gebieden overblijven, zullen ondernemingen die afhankelijk zijn van een bepaalde hoeveelheid mensen in de problemen kunnen komen (bijvoorbeeld winkels). Wanneer deze ondernemingen stoppen met hun activiteiten ontstaan er mogelijkheden voor kleine initiatieven om in te spelen op het ontstane gat.³

Onzichtbaar

In het verleden is er weinig tot geen onderzoek gedaan naar de nevenactiviteiten van niet-agrariërs op het platteland van Nederland. Dat heeft tot gevolg dat er weinig bekend is over deze specifieke groep mensen. Een van de oorzaken waardoor er amper informatie te vinden is over deze groep mensen, is dat veel van deze nevenactiviteiten buiten het zicht van de overheid vallen. De mensen

¹ Markantoni, Marianna., Koster, S., Strijker, D. (2009). Side activities of non-farmers in rural areas in The Netherlands. University of Groningen.

² *Huidige globalisering werkt grootgrondbezit in de hand* (2005). Verkregen op 24 september 2009, via <http://www.globalisering.com/index.php?page=3&articleId=312> .

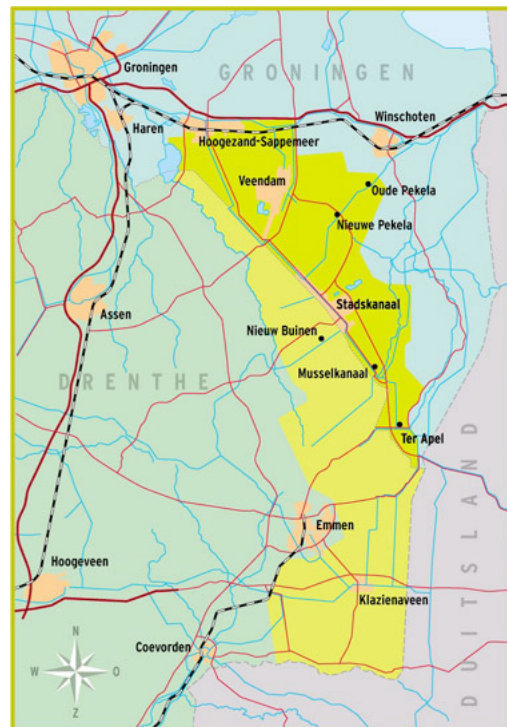
³ *Dossier Sociaal vitaal platteland* (2006). Verkregen op 24 september 2009, via <http://cc.bingj.com/cache.aspx?q=sluiting+winkels+platteland&d=76718792049684&mkt=nl-NL&setlang=en-US&w=4f1b336d,420da3c6> .

doen de activiteit er vaak gewoon bij, dat betekent dat ze niet zelf een onderneming starten (waardoor ze niet ingeschreven staan bij de Kamer van Koophandel), waardoor de inkomsten vaak zwart zijn. De hypothese is, dat veel niet-agrariërs bezig zijn met nevenactiviteiten en de onderzoeker wil weten in welke mate dit klopt, wat de motivaties van deze mensen zijn en of de nevenactiviteiten invloed hebben op de lokale economie. Daarnaast is het de vraag of de gemeenten beleid hebben ten aanzien van nevenactiviteiten en of dit beleid invloed heeft op de nevenactiviteiten.⁴

Veenkoloniën

Het gehele onderzoek in september - oktober 2009 bestaat uit twaalf gemeenten in Groningen, Drenthe en Friesland. Dit onderzoeksrapport betreft vier gemeenten in de Veenkoloniën (in Groningen en Drenthe). Het gaat om de volgende gemeenten: Borger-Odoorn, Emmen, Pekela en Vlagtwedde. De gemeenten hebben respectievelijk de volgende inwoneraantallen: 26.151, 109.441, 13.130 en 16.268, in totaal gaat het om 164.990 inwoners.⁵ Er zit een zeer groot verschil tussen de grootste gemeente en de overige, bijna 100.000 tussen Emmen en Pekela. In figuur 1 zijn de Veenkoloniën duidelijk in het groen weergegeven.

Het blijkt dat de Veenkoloniën een rijke historie hebben, daardoor is het aannemelijk dat het gebied interessant kan zijn voor toeristen.⁶ 400 jaar geleden, rond het jaar 1600 is men begonnen met het ontginnen van een gebied dat nu de Veenkoloniën genoemd wordt. De eerste pioniers trokken rond het jaar 1600 naar een leeg moerassig gebied, in de loop der jaren kwamen er steeds meer mensen in het gebied wonen om ook te kunnen profiteren van de turfhandel. De turfwinning is doorgegaan tot ver in de 20ste eeuw.⁷ Tegenwoordig is de landbouw belangrijk voor het platteland van de Veenkoloniën, vooral wanneer het gaat om grondgebruik. Landbouw gebruikt namelijk 90-95% van de grond, het levert echter in veel mindere mate een bijdrage aan de lokale economie, circa 7-8%. Het samenwerkings Agenda voor de Veenkoloniën streeft er na om de agrarische sector in de Veenkoloniën te versterken doormiddel van o.a. schaalvergroting en verbreding.⁸

Bron: <http://www.veenkolonien.nl>

⁴ Markantoni, M., Koster, S., Strijker, D. (2009). Side activities of non-farmers in rural areas in The Netherlands. University of Groningen.

⁵ Regionale Kerncijfers Nederland (2009). Verkregen op 20 September 2009, via <http://statline.cbs.nl>.

⁶ Vervening (2009). Verkregen op 20 September 2009, via <http://www.veenkoloniaalmuseum.nl/>.

⁷ Toeristische informatie (2009). Verkregen op 24 September 2009, via <http://www.menteraroute.nl/?q=node/54>

⁸ Economische versterking agribusiness (2008). Verkregen op 24 september 2009, via http://www.veenkolonien.nl/themas/Lopende_projecten/copy_of_copy_of_copy_of_Scholing_en_werk_nieuw.

2. Inhoudelijke oriëntatie

In de inhoudelijke oriëntatie wordt er verder ingegaan op het onderzoek. Ten eerste zal er ingegaan worden op een eerder onderzoek. Het onderzoek staat gelijk aan het huidige onderzoek maar er zijn andere gemeenten onderzocht. Vervolgens wordt het doel en de probleemstelling van het huidige onderzoek weergegeven. Op die manier wordt er een goed beeld gecreëerd wat het onderzoek inhoudt en wat er onderzocht gaat worden.

2.1 Onderzoek ondernemerschap

De nevenactiviteiten zijn, hoe klein ook, in principe ondernemende activiteiten. Ook kunnen de nevenactiviteiten uitgroeien tot “officiële” ondernemingen wanneer deze succesvol zijn. Een onderzoek naar ondernemerschap in vier verschillende regio’s heeft enkele interessante cijfers opgeleverd. Het ging om de volgende regio’s: Oost-Groningen, Twente, Groot-Amsterdam en Midden-Nederland. Vooral Oost-Groningen is erg interessant voor ons onderzoek. De onderzoekers hebben o.a. gekeken naar ondernemerschap van de inwoners van de gebieden en de overige gegevens van de inwoners. Uit het onderzoek valt te concluderen dat er in het meest rurale gebied (Oost-Groningen) het ondernemerschap het laagst lag. Het is echter onduidelijk of er in het onderzoek ook gekeken is naar nevenactiviteiten.

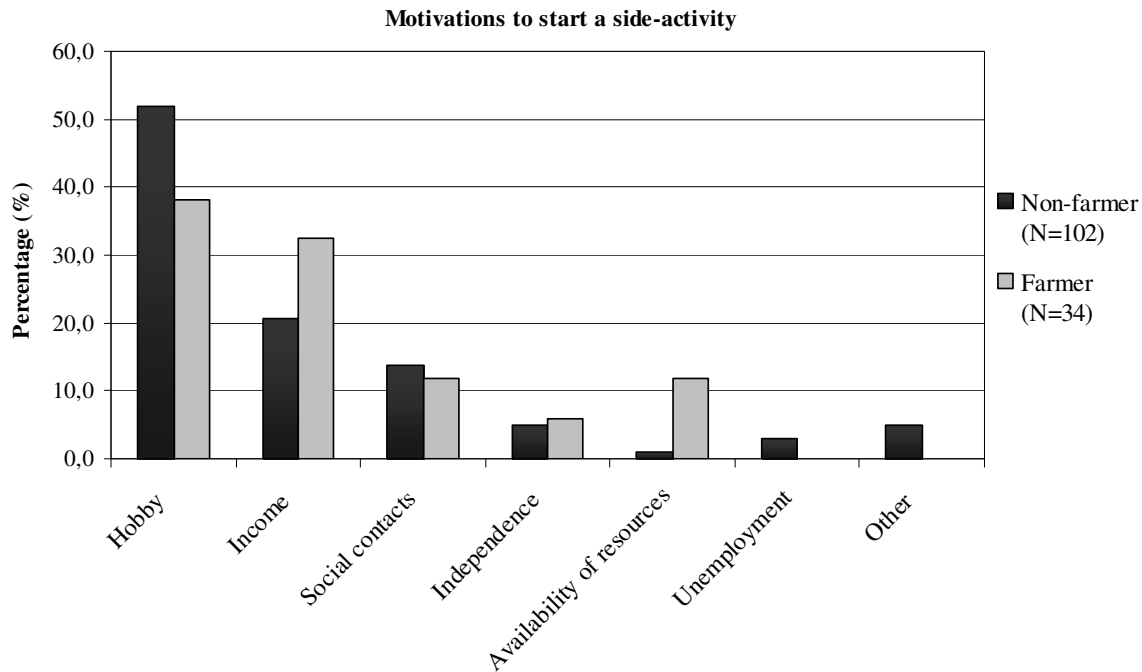
Uit het onderzoek ‘Ondernemerschap in de regio’⁹ blijkt dat percepties ten aanzien van ondernemerschap veel invloed hebben op het feit of iemand wel of niet een onderneming zal starten. Dit heeft te maken met de cultuur en de gebruiken in de regio, maar ook het beleid van centrale en decentrale overheden.

In de Veenkoloniën wordt vooral veel aandacht besteed aan toeristische ontwikkeling om zo bezoekers te trekken en deze bezoekers te verleiden voor aansluitende activiteiten en overnachtingen. Ook wordt er veel aandacht besteed aan verbindingen tussen gebieden om zo samenwerking tussen ondernemers te stimuleren.¹⁰

Uit het eerdere onderzoek dat Marianna Markantoni al gedaan heeft is gebleken dat agrariërs door nevenactiviteiten voornamelijk extra inkomen willen genereren en niet-agrariërs voornamelijk nevenactiviteiten hebben als hobby. Anders gezegd: agrariërs worden meer extrinsiek gemotiveerd en niet-agrariërs meer intrinsiek. De reden hiervoor is dat agrariërs een nevenactiviteit starten om te kunnen overleven, omdat een agrarisch bedrijf vaak niet winstgevend (genoeg) is. Toch is het zo dat agrariërs ook vaak aangaven hobby als hoofdmotivatie te hebben. Hobby zal dan waarschijnlijk ook in de meeste gevallen de hoofdmotivatie zijn om een nevenactiviteit te starten. Zie het schema op de volgende pagina voor de resultaten met betrekking tot motivatie van het eerder uitgevoerde onderzoek.

⁹ Bosma, N., Suddle, K. (2008). Ondernemerschap in de regio. Zoetermeer: EIM & Universiteit Utrecht.

¹⁰ Dhr. H. van Eerten (ARCADIS), Dhr. M. Kiers (ARCADIS), Dhr. L. Klaasen (ARCADIS), Mw. L.A.M. Kompier (Projectbureau Agenda voor de Veenkoloniën), Dhr. F.J. Munneke (Projectbureau Agenda voor de Veenkoloniën). Gebiedsprogramma Veenkoloniën 2008-2012. Grafische Industrie De Marne, Leens.

Opleidingsniveau

Eén van de conclusies van het eerdere onderzoek was dat het gemiddelde opleidingsniveau van mensen die een nevenactiviteit startten hoger lag dan het gemiddelde opleidingsniveau van werkend Nederland. Hieruit blijkt dat hoger opgeleiden meer geneigd zijn tot het starten van een nevenactiviteit.

Eigen middelen

Ook bleek uit het eerdere onderzoek dat agrariërs vaker aangaven dan niet-agrariërs dat beschikking over eigen middelen een reden was om een nevenactiviteit te starten. Dit komt omdat agrariërs vaak al het land en de ruimte bij huis hebben om een nevenactiviteit te starten. Hieruit kan geconcludeerd worden dat locatielcharacteristieken zoals ruimte een rol spelen bij het starten van een nevenactiviteit.

Ontwikkeling platteland

Uit eerder onderzoek van Simmons & Supri in 1997 bleek dat niet-agrariërs de ontwikkeling van het platteland kunnen stimuleren door nieuwe werkgelegenheid. Ook uit het onderzoek 'Renewing the Countryside', van Broekhuizen, Cooten en Long (1997)¹¹, bleek dit. Uit het eerder uitgevoerde onderzoek bleek daarnaast dat niet-agrariërs hierin een belangrijkere rol spelen dan voorheen werd gedacht.

Doordat niet-agrariërs vooral worden gestimuleerd door hobby's, zullen de nevenactiviteiten waarschijnlijk op kleine schaal worden uitgevoerd. Hierdoor zullen ze het landschap niet verstoren maar wel de aantrekkelijkheid van het platteland vergroten voor toeristen en lokale inwoners. Dit blijkt uit onderzoek van Broekhuizen in 1997.

¹¹ Broekhuizen, R., van, Cooten, A., van, & Long, A. (1997). *Renewing the Countryside*. Doetinchem, Misset.

2.2 Probleem-/vraagomschrijving

Bij de probleemomschrijving wordt rekening gehouden met twee elementen. Namelijk de doelstelling en de probleem-/vraagstelling. Bij de doelstelling wordt gekeken naar het doel van de opdrachtgever, Marianna Markantoni, en de onderzoekers. Ook wel praktijkdoel en onderzoeksdoel genoemd. Met deze twee doelen wordt een beter beeld gecreëerd wat het onderzoek inhoudt en wat er onderzocht wordt.

Praktijkdoel

Het praktijkdoel is de doelstelling van de opdrachtgever, Marianna Markantoni. De opdrachtgever heeft twee onderzoeksdoelen:

1. Achterhalen wat de motivatie is van een niet-agrariër op het platteland om een nevenactiviteit te starten en wat de toekomstperspectieven voor de plattelandsontwikkeling zijn.
2. Wat is de impact van nevenactiviteiten op het platteland, is er een beleid en zijn er plattelandsontwikkelingimplicaties.

Deze doelen heeft de opdrachtgever opgesteld om op deze manier meer inzicht te krijgen over nevenactiviteiten van niet-agrariërs op het platteland. Ook wil Marianna Markantoni weten wat de toekomst biedt voor niet-agrariërs met nevenactiviteiten op het platteland.

Onderzoeksdoel

Met het onderzoek willen de onderzoekers een bijdrage leveren om een antwoord te vinden op de onderzoeksdoelen van de opdrachtgever. Het doel van de onderzoekers is het achterhalen van de onderzoeksdoelen die de opdrachtgever heeft opgesteld. Om dit te bereiken heeft het onderzoeksteam enquêtes afgenomen bij niet-agrariërs op het platteland. Op deze manier is geprobeerd informatie te verzamelen die vervolgens aan de opdrachtgever geleverd is. Hierdoor krijgt de opdrachtgever meer inzicht in de activiteiten in het plattelandsgebied. Hopelijk levert de bijdrage van het onderzoeksteam bij aan de antwoorden op de onderzoeksdoelen die de opdrachtgever heeft.

Probleem-/vraagstelling

Door een probleem-/vraagstelling te formuleren en hierop een antwoord te vinden probeert het onderzoeksteam de hoofdvraag van de opdrachtgever te beantwoorden. De vraagstelling die het team probeert te beantwoorden is:

Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van de niet-agrariër om nevenactiviteiten te starten op het platteland en wat zijn de gevolgen voor de plattelandsontwikkeling?

Voor deze vraagstelling is gekozen omdat deze het volledigst antwoord geeft op de onderzoeksdoelen van de opdrachtgever. De hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van drie deelvragen. Op deze manier ontstaat er een beter beeld van wat er zich afspeelt bij niet-agrariërs die een nevenactiviteit hebben op het platteland. De drie deelvragen zijn:

1. Wat zijn de persoonlijke kenmerken en wat is de hoofdmotivatie van niet-agrariërs om een nevenactiviteit te starten op het platteland?
(Motivatie)
2. Welke externe beperkingen en gelegenheden/kansen spelen een rol op de toekomstige ontwikkeling van de nevenactiviteit? En hoe worden deze factoren verbonden met de verschillende type nevenactiviteiten?
(Toekomstperspectief)
3. Naar wat voor omvang kunnen nevenactiviteiten de veranderingen van plattelandsgebieden beïnvloeden en wat betekent dat voor de plattelandsontwikkeling in de deze gebieden?

(Plattelandsontwikkeling – veranderingen)

Voor deze deelvragen is gekozen omdat er op die manier een duidelijk beeld gecreëerd wordt van nevenactiviteiten op het platteland van niet-agrariërs. Om antwoorden te krijgen op de deelvragen in het onderzoek zijn enquêtes afgenomen in de desbetreffende gebieden. Aan de hand van de antwoorden op de deelvragen kan er een duidelijk en volledig antwoord gegeven worden op de vraagstelling. De beantwoording van de deelvragen zal leiden tot een antwoord op de vraagstelling. De resultaten van de antwoorden zullen aan de opdrachtgever gepresenteerd worden.

2.3 Begripsafbakening

- **Platteland**
De gebieden buiten de blauwe plaatsnaamborden (dus ook de gebieden binnen de witte borden).
- **Nevenactiviteiten**
Activiteiten die een neveninkomen voortbrengen en in de plattelandshuishoudens van niet-agrariërs plaatsvinden.
- **Niet-agrariërs**
Mensen die hun inkomen niet verdienen in de land- of tuinbouw.
- **Globalisering**
De steeds betere verbindingen tussen mensen wereldwijd, deze verbindingen kunnen op vele verschillende vlakken gezien worden, bijvoorbeeld: wereldhandel (kiwi's uit Nieuw-Zeeland, wijn uit Chili), media (Internet).
- **Verstedelijking**
De trek van mensen van het platteland naar steden. Op dit moment woont ongeveer de helft van de wereldbevolking in steden, over 20 jaar is dat 2/3.¹²

2.4 Verwachtingen en hypothesen naar aanleiding van het vooronderzoek

Aan de hand van de drie deelvragen die voor het onderzoek worden gebruikt, zullen hieronder de te verwachte antwoorden op deze deelvragen worden weergegeven. Deze verwachtingen zijn gebaseerd op de inhoudelijke oriëntatie, waaronder onze eigen vooronderzoeken, het artikel naar aanleiding van het onderzoek, dat aan het begin van dit jaar al uitgevoerd is, en de informatie die Marianna Markantoni ons gegeven heeft tijdens het overleg op vrijdag 18 september 2009. De drie deelvragen met de verwachting van de uitkomsten van het onderzoek zijn:

1. Wat zijn de persoonlijke kenmerken en wat is de hoofdmotivatie van niet-agrariërs om een nevenactiviteit te starten op het platteland? **(Motivatie)**

Eén van de conclusies van het eerdere onderzoek, onderzoek naar ondernemerschap beschreven in hoofdstuk 2.1, was dat het gemiddelde opleidingsniveau van mensen die een nevenactiviteit startten hoger lag dan het gemiddelde opleidingsniveau van werkend Nederland. Hieruit bleek dat hoger opgeleiden meer geneigd zijn tot het starten van een nevenactiviteit.

De verwachting is dan ook dat uit ons onderzoek zal blijken dat onder de niet-agrariërs met een nevenactiviteit zich veel hoger opgeleiden bevinden.

¹² Over Eeuw van de Stad (2009). Verkregen op 24 september 2009, via <http://eeuwvandestad.nl/over>.

Een tweede verwachting is dat hobby waarschijnlijk voor veel niet-agrariërs de hoofdmotivatie zal zijn geweest om een nevenactiviteit te starten, aangezien dit uit het eerdere onderzoek ook gebleken is.

2. Welke externe beperkingen en gelegenheden/kansen spelen een rol op de toekomstige ontwikkeling van de nevenactiviteit? En hoe worden deze factoren verbonden met de verschillende type nevenactiviteiten? (Toekomstperspectief)

Uit de oriëntatie bleek dat percepties ten aanzien van ondernemerschap veel invloed hebben op het feit of iemand wel of niet een onderneming zal starten. Dit had te maken met de cultuur en de gebruiken in de regio, maar ook het beleid van centrale en decentrale overheden.

Het beleid van de overheid in de Veenkoloniën is vooral gericht op toeristische ontwikkelingen om zo bezoekers te trekken en deze bezoekers te verleiden voor aansluitende activiteiten en overnachtingen. Ook wordt er veel aandacht besteed aan verbindingen tussen gebieden om zo samenwerking tussen ondernemers te stimuleren. **De verwachting is dan ook dat uit het onderzoek zal blijken dat vooral stimulansen vanuit de overheid/overheidsbeleid en de directe omgeving een positieve werking hebben op de beslissing van mensen om een nevenactiviteit op het platteland te beginnen en dat ook een rol speelt voor de toekomstige ontwikkeling van nevenactiviteiten. De verwachting is dan ook een gunstig toekomstperspectief, omdat er in de Veenkoloniën veel aandacht aan wordt besteed.**

Uit het eerdere onderzoek, onderzoek naar ondernemerschap beschreven in hoofdstuk 2.1, bleek dat agrariërs vaker aangaven dan niet-agrariërs dat beschikking over eigen middelen een reden was om een nevenactiviteit te starten. Dit komt omdat agrariërs vaak al het land en de ruimte hebben om een nevenactiviteit te starten. Hieruit blijkt dat locatiekarakteristieken zoals ruimte een rol spelen bij het starten van een nevenactiviteit. **De verwachting is dat uit ons onderzoek zal blijken dat dit geen grote rol speelt voor de ontwikkeling van nevenactiviteiten, omdat ons onderzoek zich zal richten tot niet-agrariërs**

3. Naar wat voor omvang kunnen nevenactiviteiten de veranderingen van plattelandsgebieden beïnvloeden en wat betekent dat voor de plattelandsontwikkeling in de deze gebieden? (Plattelands ontwikkeling – veranderingen)

Tevens bleek uit het eerdere onderzoek, onderzoek naar ondernemerschap beschreven in hoofdstuk 2.1, dat niet-agrariërs de landelijke ontwikkeling kunnen stimuleren door nieuwe werkgelegenheid. Ook bleek uit datzelfde onderzoek dat niet-agrariërs hierin een belangrijkere rol spelen dan voorheen werd gedacht. Doordat niet-agrariërs vooral worden gestimuleerd door hobby's, zullen de nevenactiviteiten waarschijnlijk op kleine schaal worden uitgevoerd. Hierdoor zullen ze het landschap niet verstoren maar wel de aantrekkelijkheid van het platteland vergroten voor toeristen en lokale inwoners. **De verwachting is dan ook dat nevenactiviteiten grote invloed hebben op de ontwikkeling van het platteland, maar niet tot op het niveau dat zij het landschap en de natuur zullen verstoren/aantasten.**

3. Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk kunt u lezen welke onderzoeksmethodieken gehanteerd zijn binnen ons onderzoek om een optimaal resultaat te boeken. Er is binnen het onderzoek gebruik gemaakt van zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek. Het gebruik van zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek zorgt ervoor dat het onderzoek betrouwbaar is.

3.1 Populatie

De populatie is binnen dit onderzoek alle niet-agrariërs met nevenactiviteiten die buiten de bebouwde kom wonen in de gemeenten: Borger-Odoorn, Emmen, Pekela en Vlagtwedde. Onder buiten de bebouwde kom wordt verstaan het gebied buiten de blauwe borden. Uit eerder onderzoek is gebleken dat het lastig is voldoende respondenten te vinden. Daarom is getracht alle mensen die voldoen aan de eisen en mee willen werken aan ons onderzoek te enquêteren.

3.2 Clustersteekproef

Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van een clustersteekproef. Alle niet-agrariërs met nevenactiviteiten die buiten de bebouwde kom wonen in de betreffende gemeenten zijn voor zover mogelijk in het onderzoek betrokken. Gedurende het onderzoek zijn de gemeenten verdeeld in clusters zodat er geen onnodige kilometers gemaakt hoefden te worden. Enkel de gemeente Pekela is niet in clusters verdeeld aangezien deze zo klein is en in één dag onderzocht kon worden.

3.3 Geselecteerde gemeenten

Hieronder volgen de gemeenten waarbinnen het onderzoek plaats heeft gevonden met een korte beschrijving. Deze zijn ook te zien op de Nederlandse kaart.

Borger-Odoorn

De gemeente Borger-Odoorn (provincie Drenthe) beslaat 27.792 hectare en telt 26.200 inwoners. De gemeente telt 25 dorpen. Deze variëren qua grootte van nog geen 40 inwoners tot ruim 5.000 inwoners.

Emmen

De gemeente Emmen (provincie Drenthe) beslaat 34.624 hectare en telt 109.000 inwoners. De gemeente bestaat uit 19 dorpen en de stad Emmen. Wij doen enkel onderzoek buiten de stad Emmen daarom vallen 57.196 inwoners af en komt het totaal aantal inwoners voor ons onderzoek op 51.804 inwoners.

Pekela

De gemeente Pekela (provincie Groningen) beslaat 5.020 hectare en telt 13.062 inwoners. Pekela is ontstaan door een samenvoeging van de dorpen Oude Pekela en Nieuwe Pekela. Daarnaast bestaat Pekela uit de plaatsen Alteveer (gedeeltelijk), Boven Pekela, Bronsveen en Hoetmansmeer.

Vlagtwedde

De gemeente Vlagtwedde (provincie Groningen) omvat 4 kerndorpen en 54 kleinere dorpen/gehuchten. De gemeente beslaat 17.000 hectare en telt 16.523 inwoners.

3.4 Vraagtypen

De probleemstelling binnen dit onderzoek is:

“Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van de niet-agrariër om nevenactiviteiten te starten op het platteland en wat zijn de gevolgen voor de plattelandsontwikkeling?”

Dit is een beschrijvende probleemstelling. Bij een beschrijvende probleemstelling wordt informatie gewonnen om daarna te kijken hoe de stand van zaken is. Door enquêtes en interviews af te nemen wordt informatie verzameld. Met behulp van deze informatie worden de gevolgen voor de plattelandsontwikkeling duidelijk.

3.5 Respons

Uit eerder onderzoek is gebleken dat de respons bij dit onderzoek zeer laag is. Daarom had Marianna Markantoni voorafgaand aan het onderzoek aangegeven dat het minimum aantal enquêtes per gemeente tien moest zijn. Mocht het problemen opleveren om aan tien respondenten te komen mocht ook binnen de blauwe borden geënuquêteerd worden. Van te voren werd verwacht dat er per gemeente 20 enquêtes afgenomen zouden worden, met uitzondering van Pekela. In deze gemeente hadden we 15 enquêtes verwacht, dit omdat Pekela een kleine gemeente is. Uit het veldwerk is gebleken dat het inderdaad erg moeilijk is voldoende enquêtes af te nemen. In veel gemeenten is er weinig bebouwing buiten de bebouwde kom wat zeer nadelig is voor ons onderzoek. Desondanks ligt de respons vrij hoog. De meeste mensen met een nevenactiviteit hebben de tijd genomen om de enquête in te vullen.

In de tabel hieronder is de daadwerkelijke respons opgenomen.

Gemeente	Enquêtes	Non-response	Leave behind questionnaire	Agrariër met nevenactiviteit
Borger	11	1	4	4
Emmen	11	4	4	1
Pekela	4	0	0	3
Vlagtwedde	13	4	5	12

In totaal wilden negen mensen geen antwoord geen enquête invullen en zijn dertien enquêtes achtergelaten maar nog niet geretourneerd. In de gemeente Pekela is het helaas niet gelukt om tien niet-agrariërs met nevenactiviteiten te vinden. In hoofdstuk 4 worden de onderzoeksresultaten verder toegelicht.

3.6 Onderzoeksontwerp

Om informatie te winnen is gebruik gemaakt van kwantitatief onderzoek door middel van face to face enquêtes en kwalitatief onderzoek namelijk interviews bij de gemeente. Het combineren van kwantitatief en kwalitatief onderzoek wordt triangulatie genoemd. Door gebruik te maken van triangulatie wordt het onderzoek betrouwbaarder.

De enquêtes zijn onder een grote groep mensen afgenomen, daarom is het voor de verwerking makkelijker om gebruik te maken van enquêtes. Door middel van beperkte keuzemogelijkheden zijn de antwoorden van de verschillende respondenten makkelijker te vergelijken.

In de enquête staan vragen over de nevenactiviteit zelf, de reden waarom gestart is met de nevenactiviteit, de locatiekeuze, de overheidsbetrokkenheid, toekomstperspectieven en vragen om achtergrondinformatie van de respondent te krijgen.

Per gemeente heeft er ook een interview plaatsgevonden met een medewerker van de afdeling Ruimtelijke Ordening. Bij het afnemen van het interview is gebruik gemaakt van openvragen zodat de medewerkers vrij antwoord konden geven. De vragen in het interview gaan over het beleid van de gemeente en de toekomstperspectieven van de gemeenten met betrekking tot nevenactiviteiten.

3.7 Uitvoeringsprocedure

In week 39 zijn negen verschillende regionale kranten aangeschreven over het onderzoek met het verzoek een persbericht in hun krant op te nemen. Door het plaatsen van dit persbericht waren de inwoners van de betreffende gemeente op de hoogte van onze komst en kregen ze meer vertrouwen in het onderzoek. In week 40, 41 en 42 is het veldwerk verricht. In de verschillende gemeenten zijn de niet-agrariërs met nevenactiviteiten aan huis geënquêteerd. De interviews bij de gemeente hebben plaatsgevonden na het maken van een afspraak.

De enquête en het interview werden door maximaal twee personen afgenomen. De vragen uit de enquête werden door de onderzoeker gesteld en door de onderzoeker genoteerd. Evenals de vragen uit het interview.

De laatste twee weken zijn de resultaten van de enquêtes verwerkt in SPSS en de uitkomsten van de interviews uitgewerkt in Word. Door het gebruik van SPSS was het mogelijk de antwoorden van de respondenten op verschillende vlakken met elkaar te vergelijken. Op basis hiervan is het mogelijk om conclusies te trekken welke in het volgende hoofdstuk te lezen zijn.

4. Onderzoeksresultaten

Resultaten per gemeente

Borger-Odoorn

Bevindingen

Borger-Odoorn is een gemeente met een wisselend landschap. Van een weids open karakter tot bosrijk gebied. Dit landschap is erg in trek bij toeristen. Hierdoor zijn veel nevenactiviteiten gericht op toerisme. De meeste dorpen in de gemeente Borger-Odoorn liepen in elkaar over. Hierdoor was er weinig landelijk gebied tussen de dorpen. Opvallend was dat er in Borger-Odoorn erg uiteenlopende nevenactiviteiten waren. Verder waren de meeste respondenten in Borger-Odoorn bereid om mee te werken. Ook al kostte dit nog wel enige moeite.

Interview

De heer Post van de afdeling Ruimtelijke Ordening heeft informatie gegeven over het beleid en de toekomstperspectieven van de nevenactiviteiten binnen de gemeente Borger-Odoorn. De gemeente wil het open karakter van het landschap behouden. Daarom worden nevenactiviteiten op de Hondsrug en in het veengebied niet toegestaan. In de toekomst zal de gemeente de bestemming van de grond tussen de lintdorpen veranderen in recreatie zodat hier mogelijkheden zijn voor mensen die een nevenactiviteit willen starten. De gemeente hoopt dat door het wijzigen van de bestemming het aantal nevenactiviteiten in dit gebied toeneemt.

Emmen

Bevindingen

In Emmen was veel zeer kleinschalige verkoop van eigen producten langs de weg met name pompoenverkoop. Opvallend was dat veel nevenactiviteiten gelegen waren aan de Europaweg. Dit is een verbindingsweg met Duitsland waardoor de activiteiten ook voornamelijk gericht waren op Duitse bezoekers. Daarnaast was het ook opvallend dat er veel nevenactiviteiten in de vorm van Bed & Breakfast waren.

Interview

De heer Thole fractiesecretaris van de gemeente raad en woordvoerder van de commissie Wonen en Ruimte bij de gemeente Emmen heeft informatie gegeven over het beleid en de toekomstperspectieven van de nevenactiviteiten binnen zijn gemeente. De gemeente Emmen vindt dat nevenactiviteiten een positief effect hebben op het toerisme binnen de gemeente. Dit willen ze aanmoedigen door bij aanvraag de bestemming van grond te wijzigen naar de bestemming recreatie. Wanneer inwoners vragen hebben kunnen zij terecht bij het gemeenteloket. De gemeente Emmen is van mening dat door het aanmoedigen van nevenactiviteiten de werkloosheid teruggedrongen kan worden. Daarnaast wil de gemeente in de toekomst een aanlegplaats voor boten creëren om de aanstroom van toeristen te bevorderen. Dit zal de inwoners met toeristische nevenactiviteiten ten gunste komen.

Pekela

Bevindingen

Uit het veldwerk is gebleken dat de gemeente Pekela erg klein is en buiten de bebouwde kom ook echt buiten de bebouwde kom is. Op veel wegen buiten de bebouwde kom is zo goed als geen bebouwing waardoor het aantal respondenten erg laag is. In totaal zijn er in de gemeente Pekela vier enquêtes afgenomen waarvan zelfs twee binnen de bebouwde kom op de verbindingsweg van Boven Pekela naar Nieuwe Pekela. De nevenactiviteiten binnen de gemeente Pekela zijn allemaal gericht op de lokale bevolking. Zo waren er twee hondentrimsalons, één kapsalon en één stratenmaker.

Daarnaast waren in Pekela drie agrariërs met nevenactiviteiten deze hadden allemaal verkoop van eigen producten aan de weg.

Interview

De heer Pesman van de afdeling Ruimtelijke Ordeningen bij de gemeente Pekela heeft informatie gegeven over het beleid en de toekomstperspectieven van de nevenactiviteiten binnen zijn gemeente. De gemeente Pekela stimuleert nevenactiviteiten niet, het initiatief moet van de burger afkomen. De beleidsnotitie 'Ruimte voor nevenactiviteiten' binnen en buiten de bebouwde kom biedt inwoners ruimte om nevenactiviteiten te ontwikkelen. Agrariërs hebben bij de gemeente Pekela ruimte voor grootschaligere activiteiten dan niet-agrariërs. Alle nevenactiviteiten worden bekeken per geval. De gemeente Pekela merkt en verwacht een bescheiden groei van nevenactiviteiten. Agrariërs proberen door middel van de nevenactiviteit extra inkomen te generen en niet-agrariërs proberen voornamelijk uit te groeien tot een volwaardig bedrijf.

Vlagtwedde

Bevindingen

Uit het veldwerk bleek dat in Vlagtwedde inwoners erg actief zijn met verkoop langs de weg zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Er staan veel borden langs de weg van mensen met een neven- of hoofdactiviteit. Daarnaast zijn er ook veel mensen die van hun vroegere nevenactiviteit hun hoofdberoep hebben gemaakt (kledingverkoop, trimsalon en kinderopvang) waardoor dit niet meer in de onderzoeksgroep valt. Ook de agrariërs in Vlagtwedde zijn erg actief op het gebied van nevenactiviteiten in totaal zijn er twaalf agrariërs met een nevenactiviteit buiten de bebouwde kom.

Opvallend was in de gemeente Vlagtwedde dat de nevenactiviteiten erg verdeeld waren qua afnemers, zes nevenactiviteiten gericht op toeristen, zeven op lokale bevolking en vijf op afnemers via internet (meerdere antwoorden waren mogelijk).

Interview

De heer Gringhuis van de afdeling Ruimte bij de gemeente Vlagtwedde heeft informatie gegeven over het beleid en de toekomstperspectieven van de nevenactiviteiten binnen zijn gemeente. De gemeente Vlagtwedde heeft eind september 2009 een nieuw bestemmingsplan buitengebied vastgesteld. In dit bestemmingsplan wordt de inwoners nog meer ruimte gegeven om nevenactiviteiten te ontwikkelen. De gemeente is van mening dat de leefbaarheid verbeterd door veel nevenactiviteiten toe te staan. De gemeente Vlagtwedde verwacht een groei van nevenactiviteiten aangezien meerdere agrarische panden te koop staan of zijn verkocht aan niet-agrariërs. Deze niet-agrariërs willen ook geen agrariër zijn maar wel landelijk wonen en leven en daarbij wellicht nevenactiviteiten opzetten aangezien ze daar de ruimte voor hebben.

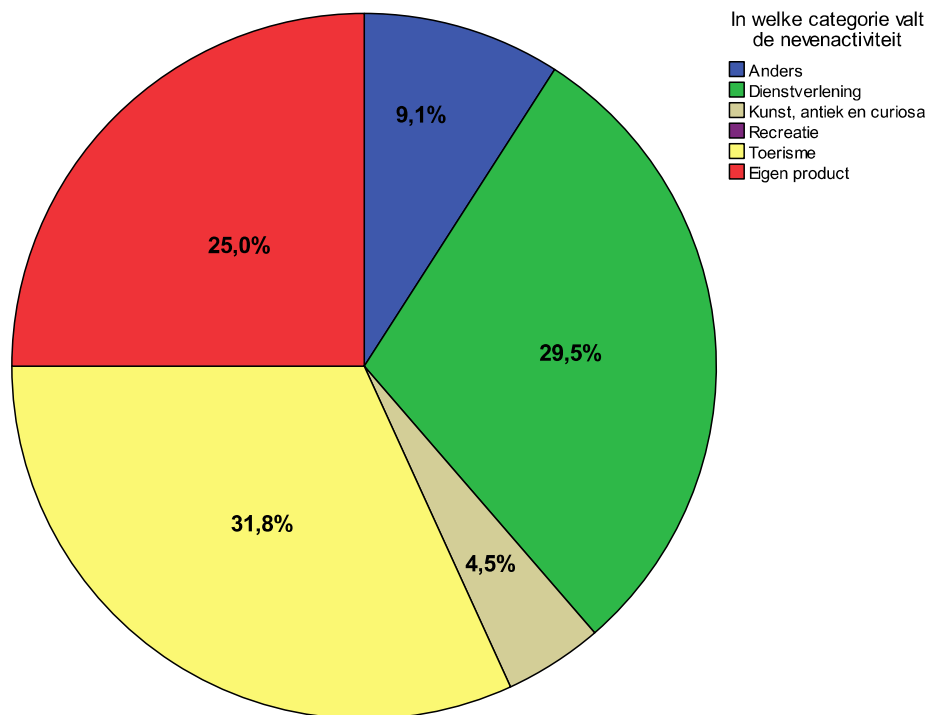
5. Conclusies, aanbevelingen

Onderstaand zullen de deelvragen beantwoord worden aan de hand van de gehouden enquêtes/interviews.

5.1 Beantwoording deelvragen

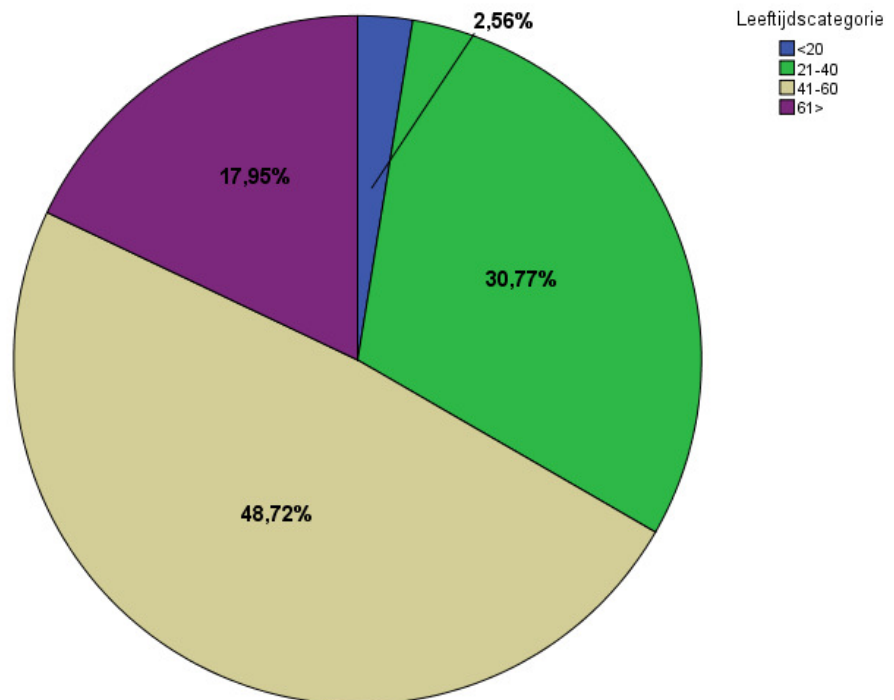
Deelvraag 1: 'Wat zijn de persoonlijke kenmerken en wat is de hoofdmotivatie van niet-agrariërs om een nevenactiviteit te starten op het platteland?'

Tijdens het onderzoek zijn veel verschillende soorten nevenactiviteiten gevonden en de personen daarachter geïnterviewd. De grootste sector is het toerisme, waaronder campings, bed & breakfasts, groepsaccommodaties en kleine restaurantjes, maar ook een theetuin en iemand die karikaturen maakt. De op één na grootste sector is de dienstverlening. Denk hierbij aan hondentrimsalons, dierenopvang, kinderopvang en dergelijke. Ook zijn er veel mensen die hun eigen producten verkopen, waaronder pompoenen, kalebassen en jam, maar ook decoraties, kaarten en sieraden.

Eén van de resultaten die gebleken is uit de gehouden enquêtes/interviews is het feit dat de meeste nevenactiviteiten door vrouwen worden gestart, namelijk 69,2%. Eén van de redenen hiervoor is dat het hoofdkomen in de meeste gevallen door de man of door de man en de vrouw samen verdient wordt, namelijk in 50% van de gevallen door alleen de man en in 26% van de gevallen door de man en de vrouw samen.

Verder was opvallend dat veruit de meeste personen nog niet eerder een nevenactiviteit gehad hebben, namelijk 92,3%. Dit is opvallend, omdat de meeste geïnterviewde personen zich in de leeftijdscategorie van 41 tot 60 jaar bevinden en daarom al een redelijke werkperiode achter hen hebben liggen.

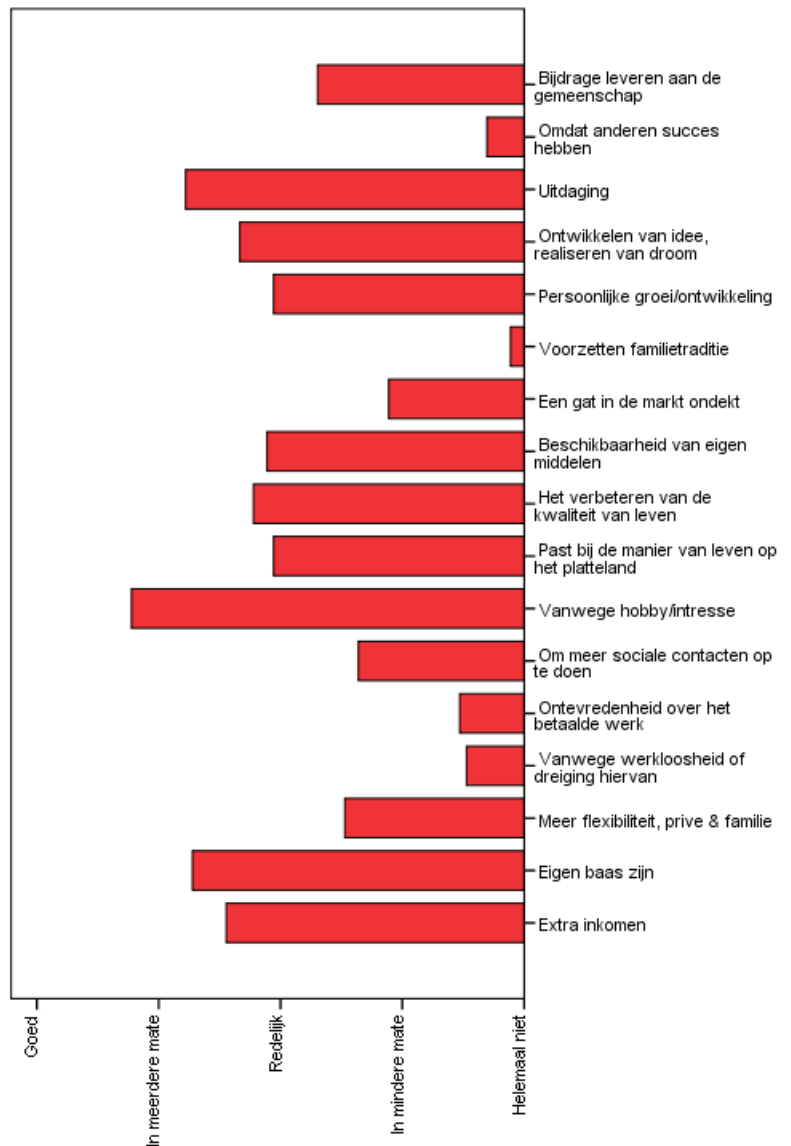

Wat betreft opleidingsniveau van de initiatiefnemers van nevenactiviteiten op het platteland valt te zeggen dat deze hoger ligt dan het gemiddelde opleidingsniveau in Nederland. Dit was ook één van de hypothesen van het onderzoek. In onderstaande tabel is het verschil hiertussen weergegeven. Uit het verschil in opleidingsniveau tussen de gemiddelde Nederlander en de personen die een nevenactiviteit starten valt op te maken dat mensen met een hogere opleiding (in de meeste gevallen een HBO opleiding) vaker een nevenactiviteit starten. Dit valt alleen te zeggen over niet-agrariërs op het platteland in de onderzochte gemeenten.

Hoogst genoten opleiding	Resultaten niet-agrariërs op het platteland	Nationaal gemiddelde (bron: CBS, 2008)
Lagere school	5,1 %	8,42 %
VMBO	2,6 %	23,6%
Havo/VWO	10,3 %	9,72 %
MBO	28,2%	31,16 %
HBO	38,5%	16,93%
WO	7,7%	9,49%
Anders/onbekend	7,7%	0,6%

Als voornaamste reden om te starten worden er veel verschillende aspecten genoemd. Het meest wordt genoemd vanwege hobby/interesse. Ook dit was één van de hypothesen voor ons onderzoek. Vervolgens de beschikbaarheid van eigen middelen, extra inkomen, bezigheid, vroegere beroep, vraag naar het product en vanuit idealen. Zaken die maar één keer genoemd werden en niet onder één van bovenstaande aspecten vallen zijn: Zoon die boer wilde worden, omgeving, gezondheidsredenen, bij kinderen kunnen zijn en overtollige productie.

Uit de afbeelding hiernaast valt op te maken in hoeverre bepaalde aspecten een rol speelden bij het starten van de nevenactiviteit. Het valt op dat maar zeer weinig mensen hebben gekeken naar soortgelijke nevenactiviteiten (het kopje 'omdat anderen succes hebben'). Dit valt te verklaren doordat de meeste personen de nevenactiviteit vooral als hobby hebben en ze er niet economisch afhankelijk van zijn.

Het antwoord op de eerste deelvraag luidt dat niet-agrariërs die een nevenactiviteit starten op het platteland gemiddeld genomen hoger opgeleid zijn. Voornamelijk vrouwen starten de nevenactiviteit en de meeste mensen vallen binnen de leeftijdscategorie van 41 tot 60 jaar. De voornaamste reden waarom mensen de nevenactiviteit starten is vanwege hobby/interesse, andere veelvoorkomende redenen zijn extra inkomen, bezigheid, omdat het als uitdaging gezien wordt en om eigen baas te zijn.

Deelvraag 2: 'Welke externe beperkingen en gelegenheden/kansen spelen een rol op de toekomstige ontwikkeling van de nevenactiviteit? En hoe worden deze factoren verbonden met de verschillende type nevenactiviteiten?'

De enquête heeft o.a. de volgende externe beperkingen en gelegenheden/kansen opgeleverd die invloed hebben op de toekomstige ontwikkeling van de nevenactiviteiten.

- Mogelijkheid tot samenwerking met anderen
- Marktvooruitzichten
- Vergunningen
- Afnemers/klanten
- Noodzakelijke productiemiddelen
- Ontwikkelingen in de toekomst
- Factoren om de nevenactiviteit niet uit te gaan breiden

Samenwerking met anderen

76,9% (10 van de in totaal 13 respondenten) van de ondervraagden gaven aan dat "mogelijkheid tot samenwerking met anderen" geen rol speelt bij de toekomstige uitbreiding van de activiteiten, de overige 3 vonden het in mindere mate belangrijk, redelijk belangrijk of in meerdere mate belangrijk.

Marktvooruitzichten

30,8% van de respondenten (4 van de 13) vonden de marktvooruitzichten redelijk belangrijk, en even groot deel vond het in meerdere mate belangrijk en 23,1% (3 respondenten) vond het erg belangrijk. Dit geeft aan dat de marktvooruitzichten een belangrijke rol spelen voor de respondenten bij toekomstige uitbreiding van hun nevenactiviteiten. 15,4% (2 respondenten) vond het helemaal niet belangrijk. Uit een kruistabel met daarin de marktvooruitzichten gecombineerd met de inkomsten van de nevenactiviteiten komt naar voren dat de respondenten met een "kleine" activiteit de marktvooruitzichten belangrijker vinden voor uitbreiding van de activiteiten dan de "grotere" activiteiten. Een kanttekening hierbij is dat de groep respondenten die aan uitbreiding dachten 1/3 uitmaakt van de totale groep, daardoor zijn de uitkomsten minder nauwkeurig.

Vergunningen

De vergunningen werden niet als belangrijke factoren aangemerkt voor toekomstige uitbreiding van de nevenactiviteiten. Voor 38,5% (5 respondenten) waren vergunning geen factor, bij 30,8% (4 respondenten) in mindere mate. Voor 15,4% (2 respondenten) waren de vergunningen in meerdere mate belangrijk, en voor een even groot deel waren de vergunningen erg belangrijk.

Afnemers/klanten

De 78,6% van activiteiten in de toeristische sector geven aan dat toeristen/bezoekers afnemers van hun zijn, in 50% van de gevallen werden klanten via het Internet als belangrijke afnemers gezien. Respondenten die hun eigen producten verkopen gaven aan dat de lokale bevolking en toeristen/bezoekers de belangrijkste afnemers zijn (beide 63,6%). Bij kunst, antiek en curiosa was het gelijk verdeeld met 50% voor de lokale bevolking, toeristen/bezoekers en internet. Alle activiteiten in de dienstverlening gaven in 100% van de gevallen aan dat de lokale bevolking als belangrijke afnemers gezien werden, toeristen/bezoekers en via het Internet kregen allebei 23,1%. De overige categorie zag in 66,7% van de gevallen lokale bevolking als belangrijke afnemers, toeristen/bezoekers

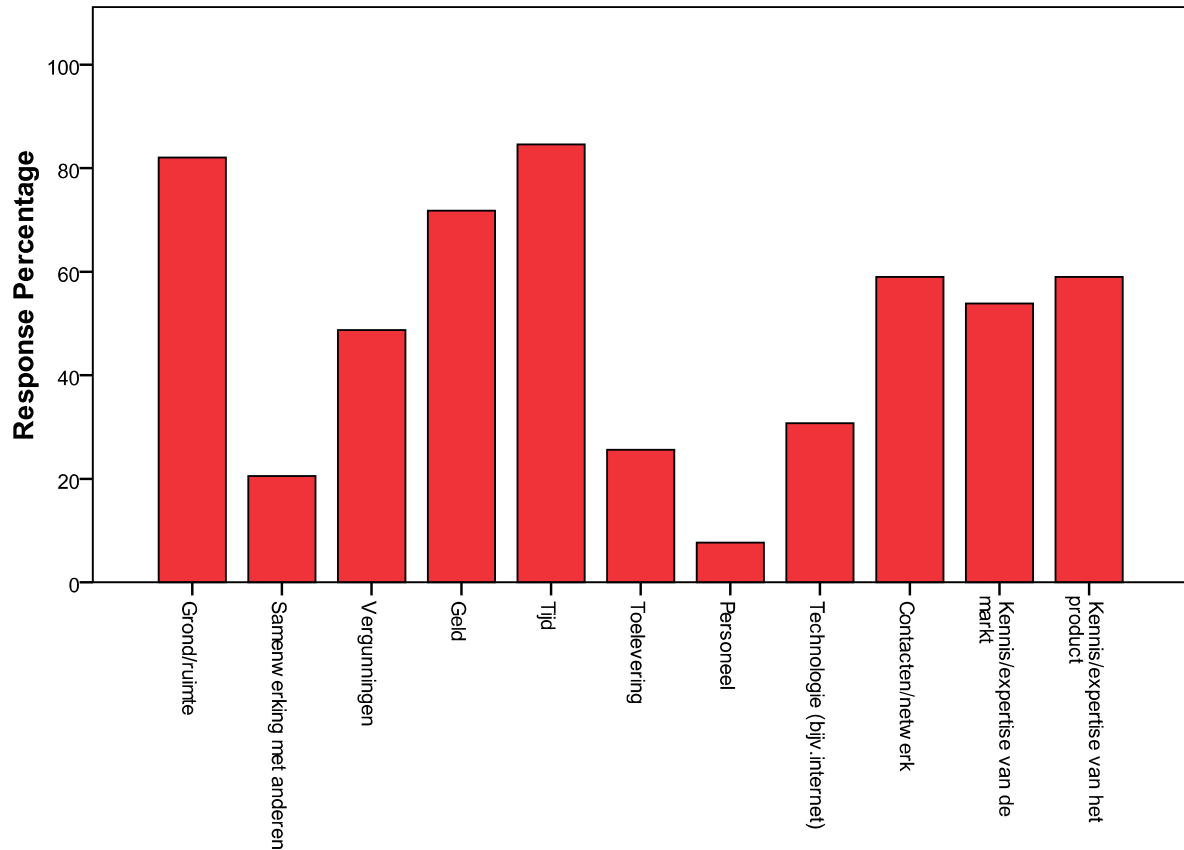
Afnemers/klanten naar categorie nevenactiviteit

			Tot welke categorie behoort uw nevenactiviteit? ^a					Totaal
			Toerisme	Eigen product	Kunst, antiek en curiosa	Dienstverlening	Anders	
Wie zijn uw voornaamste afnemers of klanten?	Lokale bevolking	Aantal	4	7	1	13	2	24
		Percentage binnen categorie nevenactiviteit	28,6%	63,6%	50,0%	100,0%	66,7%	
	Toeristen/bezoekers	Aantal	11	7	1	3	1	19
		Percentage binnen categorie nevenactiviteit	78,6%	63,6%	50,0%	23,1%	33,3%	
	Via internet	Aantal	7	2	1	3	1	14
		Percentage binnen categorie nevenactiviteit	50,0%	18,2%	50,0%	23,1%	33,3%	
	Anders	Aantal	2	1	0	0	0	3
		Percentage binnen categorie nevenactiviteit	14,3%	9,1%	,0%	,0%	,0%	
Totaal	Aantal	14	11	2	13	3	38	

en via Internet kregen beide 33,3 %.

Noodzakelijke productiemiddelen

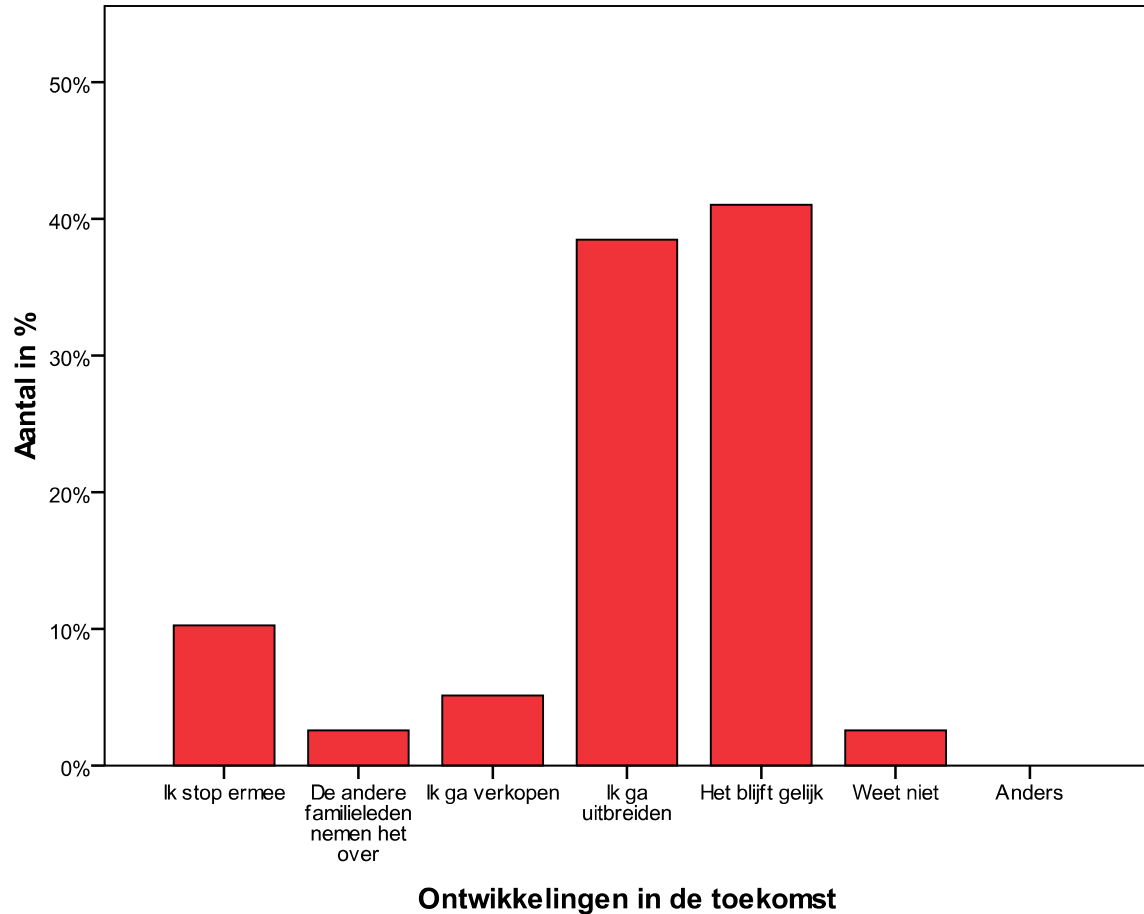
Tijd, geld, grond en ruimte werden als de belangrijkste productiemiddelen genoemd, respectievelijk 84,6, 71,8 en 82,1 procent. Hieruit valt op te maken dat er voor de meeste nevenactiviteiten weinig kennis nodig was om de activiteit te starten. Kennis van het product, de markt en contacten/netwerk werden in 59,0, 53,8 en 59,0 procent van belang gevonden bij de start van de activiteit. Vergunningen kregen slechts 48,7%.

Welke productiemiddelen waren noodzakelijk om de nevenactiviteit te starten

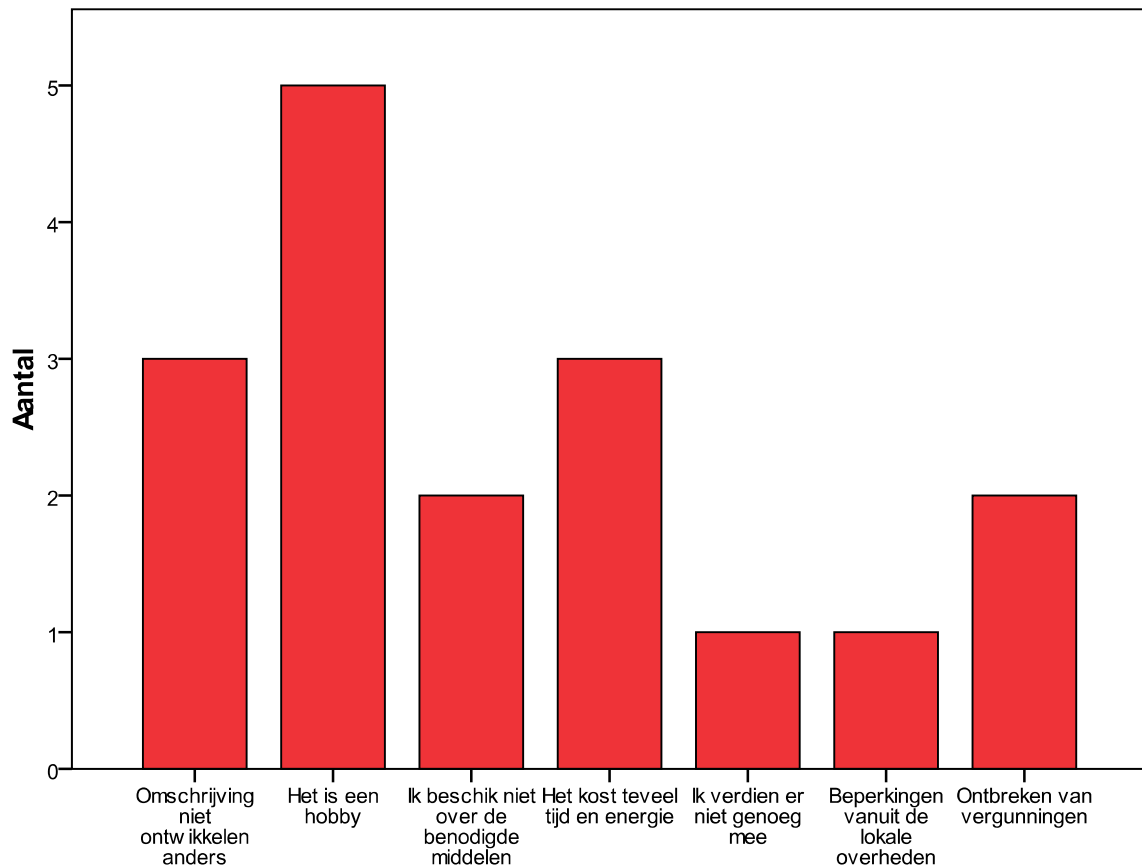
Ontwikkelingen in de toekomst

Een groot deel (41,0%) van de respondenten wil in de toekomst op dezelfde schaal doorgaan, het uitbreiden van de nevenactiviteit komt met 38,5% op de 2^e plaats als het gaat om ontwikkelingen in de toekomst. 10,3% zegt er in de toekomst mee te willen stoppen, en 5,1% wil de activiteit gaan verkopen.

Factoren om de nevenactiviteit niet uit te gaan breiden

62,5% (5 van de 8) van de respondenten geeft aan dat ze de nevenactiviteit niet willen uitbreiden omdat het een hobby is. Ongeveer 37,5% (3 van de 8) wil niet uitbreiden omdat de activiteit dan te veel tijd en energie gaat kosten. Het ontbreken van vergunningen en niet beschikken over de juiste middelen worden beiden door ongeveer 25% (2 van de 8) als factor genoemd om niet uit te breiden.

Factoren die een rol spelen om de nevenactiviteit niet uit te gaan breiden

Beperkingen vanuit de overheid en subsidies

Een groot deel (82,1%) van de respondenten zegt geen last te hebben gehad van beperkingen vanuit de overheid bij de start van de nevenactiviteit. Slechts 7,7% heeft bij de start gebruik kunnen maken van subsidies. Dit komt overeen met het kwalitatieve onderzoek waaruit bleek dat lokale overheden weinig tot geen subsidiemogelijkheden hebben.

Beperking start van activiteit door overheid

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	32	82,1	82,1	82,1
	Ja	7	17,9	17,9	100,0
	Total	39	100,0	100,0	

Heeft u subsidie gekregen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nee	36	92,3	92,3	92,3
	Ja	3	7,7	7,7	100,0
	Total	39	100,0	100,0	

Conclusies

Mogelijkheden tot samenwerking met anderen speelt over het algemeen geen rol (76,9%) om de nevenactiviteit uit te gaan breiden. 53,9% vond de marktvooruitzichter redelijk tot in meerdere mate van belang voor het uitbreiden van de nevenactiviteit. Bij 69,3% spelen vergunningen geen of in mindere mate een rol bij uitbreiden.

Met uitzondering van toerisme (logischerwijs) kan er geconcludeerd worden dat de lokale bevolking de belangrijkste klanten/afnemers zijn. Toeristen/bezoekers komen op de 2^e plaats met kort daar achter klanten die via het Internet gevonden worden.

Tijd, geld, grond en ruimte werden als de belangrijkste productiemiddelen genoemd, in zekere zin is het logisch te noemen aangezien je voor een nevenactiviteit altijd enige tijd, geld en ruimte/grond nodig zal hebben.

40% van de respondenten wil op dezelfde schaal doorgaan met de nevenactiviteit, een bijna even groot deel (38%) wil gaan uitbreiden.

Van de respondenten die niet willen gaan uitbreiden wil 62,5% niet uitbreiden omdat de nevenactiviteit een hobby is, 37,5% wil niet uitbreiden omdat de activiteit dan te veel tijd en energie gaat kosten. 25% zegt dat het niet beschikken over de benodigde vergunningen een belangrijke rol speelt.

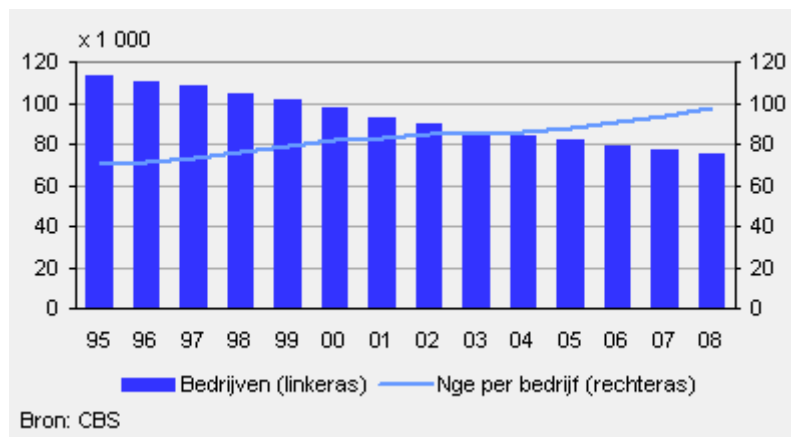
De verwachting dat vooral stimulansen vanuit de overheid/overheidsbeleid en de directe omgeving een positieve werking hebben op de beslissing van mensen om een nevenactiviteit op te richten is totaal niet uitgekomen. Bijna niemand van de respondenten heeft een stimulans vanuit de overheid gemerkt en de omgeving speelde meestal ook geen grote rol bij de beslissing om een nevenactiviteit te starten.

Deelvraag 3: 'In hoeverre kunnen nevenactiviteiten de veranderingen van plattlandsgebieden beïnvloeden en wat betekent dat voor de plattlandsontwikkeling in deze gebieden?'

Tijdens het onderzoek bleek dat de stellingen met betrekking tot bovenstaande vraag door vele niet-agrariërs moeilijker te beantwoorden waren dan de andere vragen. De meeste niet-agrariërs zien zichzelf als zo'n kleine speler en denken daardoor dat zij niet zijn aan te merken als economische groei in de lokale gemeenschap en hebben ook het idee dat zij het beleid niet zullen beïnvloeden¹³.

Daar tegenover staat wel dat de meeste niet-agrariërs de aandacht van de overheid willen trekken om stimuleringsbeleid voor de nevenactiviteiten te ontwikkelen. Daarnaast zijn de niet-agrariërs wel positief/neutral gestemd over het effect van hun nevenactiviteit op het toerisme en het landschap en ook positief/neutral over de aantrekkelijkheid van de regio door hun nevenactiviteit voor inwoners en toeristen¹⁴.

Uit de interviews bij de verschillende gemeenten bleek dat deze positief tegen nevenactiviteiten aan kijken. De gemeenten Borger-Odoorn, Emmen, Pekela en Vlagtwedde geven allemaal geen subsidie voor inwoners met nevenactiviteiten maar proberen de nevenactiviteiten te stimuleren door vrijheid te geven. Het blijkt dus dat gemeenten positief reageren op nevenactiviteiten binnen de gemeente maar dit moet wel allemaal op eigen initiatief opgezet worden. Natuurlijk speelt dit een rol in de plattlandsontwikkeling. Het aantal land- en tuinbouwbedrijven neemt binnen Nederland in een snel tempo af.

Figuur X: Aantal land- en tuinbouwbedrijven in Nederland en bruto saldo per bedrijf¹⁵

Door de afname van agrarische bedrijven moeten de gemeenten de bestemmingen van grond veranderen. De aanwezigheid van nevenactiviteiten binnen een gemeente heeft als voordeel dat er meer voorzieningen zijn voor de inwoners. Dit is positief voor mensen die in de gemeente willen wonen aangezien ze de ruimte hebben maar wel over voldoende voorzieningen kunnen beschikken.

¹³ Antwoorden op vragen 39 en 40 uit de enquête

¹⁴ Antwoorden op vragen 35, 36, 37, 38 en 41

¹⁵ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/landbouw/publicaties/landbouw-vogelvlucht/default.htm> d.d. 01-11-2009

Concluderend kan gesteld worden dat de nevenactiviteiten het leven op het platteland veraangenamen. De aanwezigheid van nevenactiviteiten zorgt voor extra voorzieningen binnen de gemeente. Dit is iets waar de gemeente ook zeer positief tegenaan kijkt en waar ze inwoners ruimte voor willen geven. Toch zullen nevenactiviteiten het plattelandsbeleid nauwelijks beïnvloeden aangezien gemeenten het meer zien als een verrijking dan een noodzakelijk iets binnen de gemeente. De verwachting die van tevoren opgesteld is dat nevenactiviteiten grote invloed hebben op de ontwikkeling van het platteland, maar niet tot op het niveau dat zij het landschap en de natuur zullen verstoren/aantasten is hiermee bevestigd.

5.2 Beantwoording hoofdvraag

De hoofdvraag die bij dit onderzoek centraal stond luidt:

Wat zijn de motivaties en toekomstperspectieven van de niet-agrariër om nevenactiviteiten te starten op het platteland en wat zijn de gevolgen voor de plattelandsontwikkeling?

Het antwoord op deze vraag is tot stand gekomen door een inhoudelijke oriëntatie (eerdere onderzoeken etc.), het houden van een enquête onder niet-agrariërs die een nevenactiviteit op het platteland gestart zijn en interviews met de onderzochte gemeenten. Het antwoord treft u onderstaand aan:

Niet-agrariërs die een nevenactiviteit starten op het platteland zijn gemiddeld genomen hoger opgeleid. Voornamelijk vrouwen starten de nevenactiviteit en de meeste mensen vallen binnen de leeftijdscategorie van 41 tot 60 jaar. De voornaamste motivatie om een nevenactiviteit te starten is hobby/interesse, andere veelvoorkomende motivaties zijn extra inkomen, bezigheid, omdat het als uitdaging gezien wordt en om eigen baas te zijn.

38% van de respondenten in het onderzoek is van plan om deze in de toekomst uit te breiden. De belangrijkste reden die hiervoor genoemd wordt is goede marktvooruitzichten.

40 % van de respondenten wil de nevenactiviteit op de zelfde schaal voortzetten. De belangrijkste reden die hiervoor genoemd wordt is omdat de nevenactiviteit een hobby is.

De nevenactiviteiten veraangenamen het leven op het platteland. De aanwezigheid van nevenactiviteiten zorgt voor extra voorzieningen binnen de gemeente. Dit is iets waar de gemeente ook zeer positief tegenaan kijkt en waar ze inwoners ruimte voor willen geven. Toch zullen nevenactiviteiten het plattelandsbeleid nauwelijks beïnvloeden aangezien gemeenten het meer zien als een verrijking dan een noodzakelijk iets binnen de gemeente.

5.3 Aanbevelingen

Aangezien bijna alle respondenten (92,3%) geen enkele vorm van subsidie hebben ontvangen, ongeveer 59% aangaf dat het belangrijk is om de aandacht te trekken van de overheid om stimuleringsbeleid voor nevenactiviteiten te ontwikkelen en dat 12% van de mensen die niet denkt te gaan uitbreiden het niet beschikken over de benodigde vergunningen als belangrijke factor aanmerkt. Lijkt het logisch om te denken dat de overheid haar burgers meer zou moeten aanmoedigen of in ieder geval serieus moet nemen wanneer zij nevenactiviteiten willen starten of er reeds mee bezig zijn. Het kwalitatieve onderzoek heeft ook aangegeven dat de gemeenten vaak geen beleid of budget hebben ten aanzien van nevenactiviteiten. De respondenten gaven ook in de meeste gevallen zelf aan hun activiteit te zien als neutrale of van positieve invloed op de aantrekkelijkheid van hun regio. Hoewel dit uiteraard een gekleurd antwoord is. Valt er te concluderen dat de nevenactiviteiten in ieder geval geen negatieve invloed hebben op de regio en dat de nevenactiviteiten o.a. toeristen aantrekt en daar hebben de gemeenten zelf op de lange termijn ook belang bij voor de leefbaarheid van de gemeenten.

De gemeenten moeten duidelijk naar haar burgers communiceren dat zij de burgers willen helpen bij het opstarten en eventueel uitbreiden van nevenactiviteiten. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door informatie op de websites van de gemeenten te plaatsen, het organiseren van informatieavonden of door de bij de gemeente bekende nevenactiviteiten aan te schrijven om op zo'n manier contact te leggen met de mensen. Naast dit alles moeten de nevenactiviteiten onder een afdeling van de gemeenten geplaatst worden zodat de burgers die zich bezig (willen gaan) houden met nevenactiviteiten een vast aanspreekpunt hebben bij de gemeente.

6. Literatuurlijst

- Bosma, N., Suddle, K. (2008). Ondernemerschap in de regio. Zoetermeer: EIM & Universiteit Utrecht.
- Broekhuizen, R., van, Cooten, A., van, & Long, A. (1997). Renewing the Countryside. Doetinchem, Misset.
- Dossier Sociaal vitaal platteland (2006). Verkregen op 24 september 2009, via <http://cc.bingj.com/cache.aspx?q=sluiting+winkels+platteland&d=76718792049684&mkt=nl-NL&setlang=en-US&w=4f1b336d,420da3c6>
- Dhr. H. van Eerten (ARCADIS), Dhr. M. Kiers (ARCADIS), Dhr. L. Klaasen (ARCADIS), Mw. L.A.M. Kompier (Projectbureau Agenda voor de Veenkoloniën), Dhr. F.J. Munneke (Projectbureau Agenda voor de Veenkoloniën). Gebiedsprogramma Veenkoloniën 2008-2012. Grafische Industrie De Marne, Leens.
- Economische versterking agribusiness (2008). Verkregen op 24 september 2009, via http://www.veenkolonien.nl/themas/Lopende_projecten/copy_of_copy_of_copy_of_Scholing_en_werk_nieuw
- Huidige globalisering werkt grootgrondbezit in de hand (2005). Verkregen op 24 september 2009, via <http://www.globalisering.com/index.php?page=3&articleId=312>
- Markantoni, M. (2008) Research Plan Side Activities. Groningen: University of Groningen.
- Markantoni, M., Koster, S., Strijker, D. (2009). Side activities of non-farmers in rural areas in The Netherlands. University of Groningen.
- Over Eeuw van de Stad (2009). Verkregen op 24 september 2009, via <http://eeuwvandestad.nl/over>
- Regionale Kerncijfers Nederland (2009). Verkregen op 20 september 2009, via <http://statline.cbs.nl>
- Toeristische informatie (2009). Verkregen op 24 september 2009, via <http://www.menteraroute.nl/?q=node/54>
- Vervening (2009). Verkregen op 20 september 2009, via <http://www.veenkoloniaalmuseum.nl/>